

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่โบราณอดีต การเดินทางของหญิงไทยมักเป็นเส้นคู่ขนานกับถนนสายการเมืองมาตลอด ทศนคติที่จำกัดอาณาเขตของผู้หญิงไว้เพียงในบ้านเป็นตัวแบ่งหน้าที่ระหว่างในบ้านนอกบ้านไว้ อย่างชัดเจน อีกนัยหนึ่งเป็นเสมือนการแบ่งหน้าที่ระหว่างหญิงและชาย ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวที่ว่า การเมืองเป็นเรื่องของผู้ชาย แต่การบ้านเป็นเรื่องของผู้หญิง

แต่หลายครั้งในประวัติศาสตร์ชาติไทยได้พิสูจน์ให้เห็นว่า เมื่อยามคับขันผู้หญิงก็พร้อมที่จะ เดินทัพมาอยู่แถวหน้า เพียงแต่ว่าโอกาสนั้นมีให้เห็นไม่บ่อยนัก เพราะผู้หญิงถูกขังไว้ในกรอบวิถี การจัดการบ้านเมือง โดยในปี พ.ศ. 2525 มีแผนพัฒนาสตรีระยะยาวฉบับแรกเกิดขึ้น ปี พ.ศ.2528 ไทย ได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of Discrimination Against Women – CEDAW) เพื่อกำหนดนโยบายและมาตรการดำเนินงาน ด้านนิติบัญญัติ ตุลาการ การบริหาร หรือมาตรการอื่น ๆ เกี่ยวกับการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี และให้ หลักประกันว่าสตรีจะต้องได้รับสิทธิประโยชน์และโอกาสต่างๆจากรัฐบนพื้นฐานความเสมอภาคกับบุรุษ และปี พ.ศ.2538 มีการประชุมระดับโลกว่าด้วยเรื่องสตรีครั้งที่ 4 ณ กรุงปักกิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชน จีน โดยที่ประชุมได้มีการรับรองปฏิญญาปักกิ่งและแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรี (Beijing Declaration and Platform for Action) มุ่งให้ประเทศสมาชิกได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาสตรีในด้านต่างๆ อาทิ ปัญหาความยากจน การศึกษา สุขภาพอนามัย สิทธิมนุษยชน การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ประเทศไทยได้ขานรับแผนปฏิบัติการดังกล่าว ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักคือ 1) ประกันให้สตรีได้เข้าถึง และมีส่วนร่วมในโครงสร้างอำนาจและการตัดสินใจขององค์กรรัฐบาล และหน่วยงานบริหารรัฐกิจ รวมถึงตุลาการองค์กรระหว่างประเทศ และองค์กรเอกชน ตลอดจนพรรคการเมือง และสหภาพแรงงาน อย่างเท่าเทียมและเต็มที่ 2) เพิ่มสมรรถนะของสตรีที่จะเข้าร่วมในการตัดสินใจและในตำแหน่งระดับ ผู้นำ ต่อมาหญิงไทยจำนวนมากเริ่มก้าวสู่สังคมภายนอก ไม่ต้องมีฐานะเป็นเพียงสมบัติชิ้นหนึ่งของพ่อ แล้วเปลี่ยนมือมาเป็นของสามีและลงท้ายด้วยของลูกชายอย่างในยุคศักดินา สตรีมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นและความสามารถในหน้าที่การงาน รวมทั้งการพัฒนาประเทศ เริ่มมีผู้หญิงก้าวขึ้นสู่ตำแหน่ง ของผู้ตัดสินใจนโยบายเป็นผู้บริหาร เป็นรัฐมนตรี แต่ยังคงมีอัตราส่วนที่น้อย ดังนั้นโอกาสของผู้หญิง เริ่มเปิดกว้างขึ้นด้วยแรงผลักดันจากตัวผู้หญิงเอง และกระแสการต่อสู้เรื่องสิทธิสตรีในเวทีประชาคมโลก

สำหรับโอกาสทางการเมืองของสตรีไทย เริ่มตั้งแต่ปี 2492 มีวุฒิสมาชิกหญิง 2 คนแรก ได้แก่ ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม และคุณหญิงเลขา อภัยวงศ์ พร้อมกับผู้หญิงที่ชนะการเลือกตั้งเข้าสู่

รัฐสภาในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหญิงคนแรก คือนางอรพิน ไชยกาล ส.ส.จังหวัดอุบลราชธานี (เมทินี พงศ์เวช ,2541 : 10)

แต่การเมืองในระดับท้องถิ่นนั้น ผู้หญิงมีส่วนร่วมในสัดส่วนน้อยมากจากการเลือกตั้งระดับต่าง ๆ ของการเมืองท้องถิ่นในปี 2538 ผู้หญิงมีจำนวนไม่ถึงร้อยละ 10 (เมทินี พงษ์เวช ,2541 : 11)

เมื่อมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองระดับตำบลตั้งแต่ปี 2537 เป็นต้นมา ผู้หญิงก็เริ่มมีความสนใจตื่นตัวในการลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิก อบต. โดยพบว่า ปี 2539 และปี 2540 สัดส่วนที่ผู้หญิงสนใจลงสมัครรับเลือกตั้งเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 9.7 เป็นร้อยละ 10.9 (เมทินี พงษ์เวช ,2541 : 12) นับว่าเป็นโอกาสสำคัญที่สตรีสามารถสมัครรับเลือกตั้งและเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองระดับตำบล แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีอัตราส่วนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ชาย ดังตารางข้อมูลพื้นฐานต่อไปนี้

ตารางที่ 1 : การเลือกตั้งสมาชิก อบต. ปี พ.ศ.2538 และ พ.ศ. 2539

เรื่อง	การเลือกตั้งเมื่อ 21 พฤษภาคม 2538		การเลือกตั้งเมื่อ 26 เมษายน 2539	
	รวม	รวม	ชาย	หญิง
จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	2,406,090	9,356,166	4,633,164	4,723,002
จำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง	1,227,664	5,525,718	2,669,363	2,856,355
จำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้ง	21,800	98,062	88,421	9,641
จำนวนผู้ได้รับการเลือกตั้ง	11,919	42,729	39,339	3,390

(ที่มา : กองการเลือกตั้ง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย)

ตารางที่ 2 : จำนวนสมาชิก อบต. ปี พ.ศ.2544

จำนวน อบต. (แห่ง)	สมาชิกสภา อบต. (คน)			นายก อบต. (คน)		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
6,744	96,439	8,583	110,071	6,509	235	6,744

(จัดทำข้อมูล ณ วันที่ 12 กันยายน 2545,กรมการปกครอง)

แต่เนื่องจากผู้กำหนดนโยบายไม่อาจสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนที่เป็นเพศหญิงได้อย่างจริงจัง จึงต้องมีการดำเนินการเพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในนโยบายที่เอื้อประโยชน์อย่างเป็นธรรมและสอดคล้องกับความต้องการของคนในสังคม เพราะฉะนั้นการดำเนินกระบวนการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวในข้างต้น จำเป็นต้องสร้างเครือข่ายให้เกิดพลัง

ในการต่อรอง เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนให้ผู้กำหนดนโยบายหรือผู้บริหารหันมารับฟังยอมรับและนำไปปฏิบัติ ดังจะเห็นได้จากกรณีการสนับสนุนการร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญได้กำหนดประเด็นที่จะผลักดัน โดยวางแผนดำเนินการต่อสู้เชิงรุกเพื่อให้ได้มาซึ่งสตรีที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) มีสตรีเพียง 6 คนได้รับการคัดเลือกให้เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ จากสมาชิกทั้งหมด 99 คน หลังจากนั้นเครือข่ายฯ ได้สร้างแนวร่วมพันธมิตรร่วมทั้งทำงานอย่างหนักในการเกาะติดสถานการณ์และเรียกร้องให้ประเด็นต่างๆ ได้แก่ สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค การได้รับความคุ้มครองจากรัฐจากการใช้ความรุนแรง โอกาสที่ได้รับการบริการที่เท่าเทียมกัน โอกาสการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเข้ารับการบรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกติกาพื้นฐานของสังคมเป็นผลสำเร็จ ในขณะที่เดียวกันก็ร่วมรณรงค์สนับสนุนการร่างรัฐธรรมนูญโดยใช้สัญลักษณ์ธงเขียว และเสื้อเขียว และเพื่อให้รัฐธรรมนูญเกิดผลในทางปฏิบัติทางเครือข่ายฯ จึงได้รณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจในสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ การเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ และการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการปฏิรูปทางการเมืองอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ,2545 : 125) เป็นผลให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นกฎหมายแม่บทฉบับแรกของประเทศไทยที่ประกันความเสมอภาคระหว่างชายหญิงและห้ามการเลือกปฏิบัติต่อสตรีไว้ในมาตรา 30 วรรค 2 “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” และมาตรา 80 ว่า “รัฐต้องส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย” และยังมีกฎหมายใหม่ๆ ที่ออกมาตามรัฐธรรมนูญ โดยเอื้อต่อสตรีและการทำงานเรื่องสตรี อาทิ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ศาลปกครอง เป็นต้น(มูลนิธิผู้หญิง , 2543 : 33) จึงเป็นโอกาสและช่องทางให้สตรีได้แสดงบทบาทศักยภาพของตนเองที่มีอยู่ต่อสาธารณชนในการกำหนดนโยบายเป็นทางเสื่อในการพัฒนาประเทศ

อีกทั้งในช่วงยุคการปฏิรูประบบการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลชุดนี้ได้ให้ความสำคัญในการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น และกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้า โดยมีแนวคิดการพัฒนาใหม่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549) ได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาประเทศใหม่ โดยหันมายึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพราะคนเท่านั้นที่จะเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์และผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา ส่วนการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเพียงเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และในช่วง 5 ปี ของแผนฯ 9 ต้องมุ่งแก้ไขเรื่องที่เป็นเร่งด่วน 3 เรื่อง (สภาพัฒน์ ,2546 : 20-21)ประกอบด้วย การแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อช่วยให้คนยากจนและคนด้อยโอกาสสามารถพึ่งตนเองได้ สร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจฐานรากเพื่อช่วยให้คนส่วนใหญ่มีคุณภาพที่ดีขึ้น และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อช่วยสร้างรายได้ของประเทศให้เพิ่มขึ้น ซึ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของเมืองและชุมชนให้เข้มแข็งพึ่ง

ตนเองได้ เกิดความสมมูลมีภูมิคุ้มกัน โดยสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแกนประสาน ชุมชนภาคประชาสังคมและภาคเอกชน ระดมการมีส่วนร่วมดำเนินการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจและ สังคม รวมทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สอดคล้องกับบทบาทและศักยภาพของเมืองและชุมชน เพื่อให้เมืองและชุมชนเติบโตอย่างเหมาะสม ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนระดับฐานรากอย่างเป็นระบบครบ วงจรทั้งในด้านการผลิตแปรรูป เพราะฉะนั้นผู้นำในท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นฟันเฟืองช่วย ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคมในระดับท้องถิ่นมากขึ้น

ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะเน้นแนวคิดการพัฒนาประเทศใหม่ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา แต่ ไม่ได้เน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของผู้หญิง ส่งผลให้การพัฒนาท้องถิ่นไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะขาดความละเอียดรอบคอบในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น เพราะฉะนั้น ถ้าการเมือง คือ กระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การกำหนดนโยบายสาธารณะ และจัดสรร ทรัพยากรของสังคมโดยผ่านระบบตัวแทนดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ในสถานการณ์ที่มุมมองของผู้หญิงถูก มองข้าม รวมทั้งการที่ผู้หญิงที่เป็นตัวแทนไม่ได้เป็นตัวแทนของผู้หญิงอย่างแท้จริง เพราะไม่ได้ยึดถือ คุณค่าที่แตกต่างไปจากระบบคุณค่าแบบชายเป็นใหญ่ที่ครอบงำระบบความคิดของคนส่วนใหญ่ในสังคม บทบาทสตรีจึงถูกจำกัดพื้นที่อยู่แต่ในเส้นกรอบที่สังคมระบบชายเป็นใหญ่กำหนดไว้

ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาบทบาทผู้นำสตรีในการปกครองท้องถิ่น เพื่อค้นหาว่าสตรี มีบทบาทการต่อสู้อย่างไรถึงเป็นผู้นำและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในท้องถิ่นได้ ซึ่งเป็นการสะท้อน ให้เห็นถึงความสำคัญในการเปิดโอกาสพื้นที่สาธารณะแก่สตรีระดับรากหญ้า และพื้นที่การแสดงออก ถึงภาวะผู้นำทางการเมืองของสตรี โดยเฉพาะนายกองค์การบริหารส่วนตำบลถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาท สำคัญในการกำหนดทิศทางนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ประชาคมปรารถนา ประกอบกับเป็นแบบอย่างของกลุ่มสตรีที่มีเครือข่ายสตรีให้การสนับสนุน และมีจิตสำนึกในสิทธิเสรีภาพ ทางเพศของตน ซึ่งเป็นสัญญาณแห่งการปลดแอกลูกกรงการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงและการขีดกั้น การเข้าสู่อำนาจทางการเมืองในระดับฐานรากได้อย่างแท้จริง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาภูมิหลังและปัจจัยในการเข้าสู่การเมืองระดับท้องถิ่นของผู้นำสตรี

1.2.2 เพื่อศึกษารูปแบบการใช้อำนาจบริหารของผู้นำสตรีในท้องถิ่นด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยผ่านทัศนนะและการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านเพศสภาพว่าส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของนายกองค์การ บริหารส่วนตำบลอย่างไร

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเฉพาะพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ที่มีผู้นำสตรีดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนายกองค์การบริหารส่วนตำบล การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มเพื่อสำรวจทัศนคติของเครือข่ายผู้หญิง ประชาชน และบุคคลที่ร่วมปฏิบัติงานกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกกรวด องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอเมืองนครราชสีมา และองค์การบริหารส่วนตำบลสีสุก อำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา

1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

“ผู้นำสตรีท้องถิ่น” หมายถึง สตรีที่ได้ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย อบต.โคกกรวด อบต.หนองกระทุ่ม อบต.สูงเนิน และอบต.สีสุก จ.นครราชสีมา

“การยอมรับ” หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลอื่นในการยอมรับผู้นำสตรีว่ามีความรู้ความสามารถ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่ง และสามารถบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่น

“บทบาทผู้นำสตรี” หมายถึง การนำพาท้องถิ่นให้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายที่กำหนดไว้ใน การพัฒนาท้องถิ่น

“นโยบายด้านการพัฒนาท้องถิ่น” หมายถึง หลักและวิธีปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวทางดำเนินการ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดทำขึ้น

“ปัจจัยในการเข้าสู่การเมือง” หมายถึง ลักษณะการสนับสนุนสตรีให้ได้รับเลือกตั้งดำรง ตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยได้รับการผลักดันมาจากการครอบครองปัจจัยการผลิต เครือข่ายสตรี ความสัมพันธ์กับกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มการเมือง และค่านิยมในฐานะความเป็นผู้นำสตรี

“ปัจจัยเพศสภาพ” หมายถึง ปัจจัยที่สังคมกำหนดขึ้นโดยผ่านระบบความคิดความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม เพื่อสร้างความเป็นตัวตนเกี่ยวกับเพศ ซึ่งได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง เชิงเศรษฐกิจ และในครอบครัว

“การใช้อำนาจบริหาร” หมายถึง โอกาสการตัดสินใจในการที่จะใช้อำนาจการควบคุมจัดการ และจัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึงให้แก่สมาชิกและกลุ่มคนต่างๆในชุมชน

“การมีส่วนร่วมของชุมชน” หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายของสมาชิกในชุมชน ซึ่งต้องการมี อิทธิพลหรือสนับสนุนต่อการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม อย่างเท่าเทียมกัน ระหว่างเพศ ระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ตลอดจนให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ภายใน ชุมชนร่วมกันอย่างทั่วถึง

“ค่านิยมในฐานะความเป็นผู้นำสตรี” หมายถึง การมีความเชื่อและรู้สำนึกถึงผลประโยชน์ร่วมกันของสตรี เป็นการมองเห็นว่าสตรีล้วนแต่ตกอยู่ภายใต้การถูกกดขี่ข่มเหงและเสียเปรียบ ตกอยู่ภายใต้ปัญหาความทุกข์ทรมานเช่นเดียวกัน และเห็นว่าทางออกในการแก้ไขปัญหาจะต้องแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยมองเห็นผลประโยชน์ของสตรีที่จะต้องพิทักษ์ปกป้องมิให้กลุ่มอื่นมาคุกคามได้ โดยต่อสู้ปลดปล่อยความคิดความเชื่อแบบระบบชายเป็นใหญ่ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเสมอภาค ยุติธรรม และเสรีภาพทางเพศอย่างเท่าเทียมกันระหว่างหญิงกับชาย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบถึงภูมิหลังและปัจจัยในการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่น ขณะที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นสตรีมีอัตราส่วนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับระหว่าง ชาย – หญิง

1.5.2 ทำให้ทราบถึงบทบาทของผู้นำสตรีในท้องถิ่นต่อการทำงานและการบริหาร เพื่อนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาท้องถิ่น และการยอมรับจากสมาชิกในชุมชน

1.5.3 ทำให้ทราบถึงปัจจัยเพศสภาพที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานของผู้นำสตรีในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

1.6.1 ศึกษาจากเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องด้านผู้นำสตรีในทุกบริบททั้งบทความงานวิจัยทางวิชาการ ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย ของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับสิทธิสตรี และเอกสารราชการของกระทรวงมหาดไทยในการกระจายอำนาจการปกครองในท้องถิ่น

1.6.2 ศึกษาจากการสนทนากลุ่ม (focus group) ประกอบด้วย เครือข่ายสตรี ประชาชน และบุคคลที่ร่วมปฏิบัติงานกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

1.6.3 ศึกษาจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกบุคคล และประวัติชีวิตของผู้นำสตรี (life history)

1.6.4 ศึกษาจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participate observation)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย